

Пресмятане на отклонение от средната стойност на предложенията на останалите участници по показател за оценка при прилагане разпоредбата на чл. 70, ал. 1 от ЗОП

Едно от предизвикателствата, с които се сблъскват експертите в практиката по прилагане на действащото законодателство в областта на обществените поръчки е свързано с преценката за наличие на нереално изгодна оферта от участник в тръжна процедура. Нормативно това е регламентирано в разпоредбата на чл. 70 от ЗОП. Както е добре известно, с нея се въвежда задължение на оценителните комисии да изискат писмена обосновка от участника във всички случаи, когато са налице съответни индикации за подаване на такава благоприятна оферта.

В посочената разпоредба законодателят въвежда и изричен количествен критерий, на база на който да се прецени дали е налице такава хипотеза или не. Видно от текста на чл. 70, ал. 1 от ЗОП, обосновка се иска *“когато офертата на участник съдържа предложение с числово изражение, което подлежи на оценяване и е с повече от 20 на сто по-благоприятно от средната стойност на предложенията на останалите участници по същия показател за оценка”*. Тази норма претърпя множество изменения във времето и така достигна до настоящата редакция, в която е отразено виждането, утвърдено и в трайната практика на органите по обжалване, че правилото намира приложение не само по отношение на предлаганата цена, но и спрямо всеки друг показател при критерий *“икономически най-изгодна оферта”*, който има цифрово изражение (такива са например срок за изпълнение, гаранционен срок и др.).

Един от аспектите на разглежданото правило, който остана неизменен през годините въпреки модификациите на нормативния текст, са затрудненията при изчисляване на визираното отклонение на конкретно предложение от средната стойност на предложенията на останалите участници по същия показател за оценка. За да окажем съдействие за преодоляване на тези затруднения, в долните редове ще представим прост изчислителен алгоритъм, спазването на който гарантира лесното прилагане на правилото.

Стъпка 1. Проверяваме броя на офертите, преминали етапа на проверка за съответствие с критериите за подбор. Ако този брой е равен или по-малък от две, технически не е възможно да се изчисли посочената в чл. 70, ал. 1 средна стойност и следователно тази разпоредба е неприложима. Потвърждение за това многократно са давали и органите по обжалване. Ако броят на годните оферти е три или повече, можем да преминем към втора стъпка.

Стъпка 2. Ако показателите които подлежат на проверка по чл. 70, ал. 1 от ЗОП са два или повече (такъв ще е случаят например ако печелившата оферта се определя по показателите цена и гаранционен срок), избираме един от тях и продължаваме със следващите действия от алгоритъма.

Стъпка 3. Подреждаме предложените стойности по съответния показател за оценка. Най-удобно е на първо място да сложим най-благоприятната стойност и да продължим със следващите във възходящ или низходящ ред, в зависимост от показателя. Макар проверката за процент на отклонение да е резонно да започне от най-благоприятната стойност (най-ниска или най-висока в зависимост от показателя), то тя би следвало да обхване и следващите, тъй като е възможно разлика над допустимия по закон размер да има при повече от една оферта. Все пак, ако още при най-благоприятното предложение по съответния показател законовият праг не е преминат, не проверяваме други стойности по показателя.

Стъпка 4. Отделяме стойността, за която ще извършим проверка за процентното отклонение. Изчисляваме средната стойност на останалите предложения. Това става като ги съберем и получената сума разделим на техния брой.

Стъпка 5. Изчисляваме процента на отклонение по следния начин. Означаваме стойността, за която търсим това отклонение с X , а средната стойност на останалите предложения с Y . Прилагаме една от следните формули:

А) Ако разглеждаме показател, при който по-благоприятна е по-ниската стойност (каквото например е цената), формулата е $[(Y - X)/Y].100$

Б) Ако разглеждаме показател, при който по-благоприятна е по-високата стойност (например, гаранционен срок), формулата е $[(X - Y)/Y].100$

Стъпка 6. Сравняваме получения процент в стъпка 5 с прага в законовия текст. Ако този процент е равен или по-голям от 20%, то комисията е длъжна да изиска писмена обосновка по чл. 70, ал. 1 от ЗОП. В противен случай, такива действия не следва да бъдат реализирани, а ако се извършат - биха били незаконосъобразни.

Стъпка 7. Продължаваме със стъпки 4 и 5 за следващите по благоприятност стойности дотогава, докато получим резултат под границата от 20%. Частен случай на това правило се явява случай, в който проверяваната стойност е по-висока (за показатели, при които по-ниската стойност е по-благоприятна) или по-ниска (за показатели, при които по-високата стойност е по-благоприятна) от средната на останалите предложения.

Стъпка 8. Горните стъпки прилагаме за всички показатели за оценка, които имат цифрово изражение.

ПРИМЕР. Нека в процедура за възлагане на обществена поръчка за строителство на оценка подлежат предложената цена и гаранционния срок. Да приемем, че в процедурата са подадени пет оферти, всички от тях са преминали етапа на проверка за съответствие с критериите за подбор. Предложенията на участниците са представени в долната таблица.

Участник	Предложена цена	Предложен гаранционен срок
А	15,350 хил. лв.	15 месеца
Б	13,100 хил. лв.	18 месеца
В	12,000 хил. лв.	19 месеца
Г	16,850 хил. лв.	20 месеца
Д	17,500 хил. лв.	28 месеца

Нека приложим изведения по-горе алгоритъм към този пример:

Стъпка 1: Броят на офертите е по-голям от 5 и следователно разпоредбата на чл. 70 е приложима.

Стъпка 2: Нека започнем проверката от цената.

Стъпка 3: Подреждаме цените по големина и получаваме редицата 12,000 хил., 13,100 хил. лв., 15,350 хил. лв., 16,850 хил. лв., 17,500 хил. лв.

Стъпка 4. Започваме проверката от най-благоприятната стойност, в случая това е най-ниската предложена цена 12,000 хил. лв. Средната стойност на останалите цени е $(13,100 \text{ хил. лв.} + 15,350 \text{ хил. лв.} + 16,850 \text{ хил. лв.} + 17,500 \text{ хил. лв.})/4 = 15,700 \text{ хил. лв.}$

Стъпка 5. Тъй като най-благоприятна е най-ниската цена, прилагаме формулата $[(Y - X)/Y].100$, където $X=12,000 \text{ хил. лв.}$, а $Y=15,700 \text{ хил. лв.}$. За отклонението получаваме $(3,700/15,700).100=23,57\%$.

Стъпка 6. Получената разлика в размер на 23,57% е по-голяма от законовия праг от 20%, което налага изискването на писмена обосновка по чл. 70 от ЗОП.

Стъпка 7. Правим същите изчисления за следващата по благоприятност цена в редицата, а именно 13,100 хил. лв. При нея средната е $(12,000 \text{ хил. лв.} + 15,350 \text{ хил. лв.} + 16,850 \text{ хил. лв.} + 17,500 \text{ хил. лв.})/4 = 15,425 \text{ хил. лв.}$, а отклонението $(2,325/15,425).100=15,07\%$. Тук отклонението е под законовия праг и изискване на обосновка не се налага. С това проверката приключва.

Стъпка 8. Преминаваме към проверка на стойностите по показателя „предложен гаранционен срок“. Тук редицата е 28, 20, 19, 18, 15 месеца. Започваме от 28, която се явява най-благоприятна. Средната на останалите е $(20+19+18+15)/4=18 \text{ м.}$ За отклонението от средната получаваме $(10/18).100=55,6\%$. Това налага изискване на обосновка. При втората стойност, 20 м., получаваме средна стойност на останалите предложения също от 20 м., което означава, че търсената разлика е 0% и следователно прилагане на чл. 70, ал. 1 от ЗОП не се налага. Съгласно изведенията по-горе правила, с това проверката приключва.